Norman Károly

Egy edző töprengései – IV.

Küzdelemről

Univerzális az ember, nem olyan víz, amely szabott mederben folyik, hanem olyan, amely kiárad minden mederből, átszabja a medreket. Lehet, hogy ez a képessége, a minden határok túllépése, az ember – s vele az élet – lényege. Ennek számtalan formája közül az egyik, hogy merész kapcsolatokat lát, épít egészen független dolgok között, szabadságában. Felületes szemlélet számára különállónak, másnak és másnak látszó dolgokat szervez architektúrává.

Csak a példa kedvéért, s nem mert a sporthoz tartozna, de ezt teszi a humán szexualitásban is. Ami a kezdetlegesebb lényekben csak szaporodástechnika, az az embernél bonyolult sokféleségből összeépített kompozíció: az öröm, a szaporodás, gazdasági vonatkozások, művészet, emlékezés, szocializáció a legmagasabb szintig, önmeghatározás és vele az életösztön – mind együtt, s nincs két egyforma szerkezet, még egyetlen ember életében sem, minden hasonlóságok ellenére. Nincs a humán szexnek két egyforma napja sem, a humán szex egy ember életében is idő és történet, minden kis részében.

Persze, nem tartozik a szex a sporthoz. De vegyem csak magam elé az egész Időmből az Öröm nékem adatott tíz ezer pillanatát; ki merné azt állítani, hogy az egésznek az értelme és célja kimerül abban a háromban, amelyből az utódaim születtek? Nemde hasonló, amikor a sport lényegét tekintve fontosabbnak látszik az év tíz versenyénél a háromszáz edzés?

Túllépni a határokat, hasonlóságokat, sőt kapcsolatokat észrevenni egészen különböző dolgok között, akár teremteni, használni ezeket; és gyönyörködni ebben. Szép a világ, amely végtelenségében ezt megengedi az erre született lénynek.

Szembekerül ezzel a *meghatározás*. Meghatároztam a sportot, belefoglalva minden fontosnak látszót. Mégis hozzá kell venni megint valami egészen eltérőt, egyben lényegeset. Nem merül ki a „versenysport" ebben: jobbnak lenni holnap mint ma, és ehhez technikát kiválasztani, amelynek a mérlegén ellenőrizhetem. Lényegesen tartozik hozzá a küzdelem. Afféleképp viszonyul hozzá, mint maga a sport a humán világhoz: ahogyan a „sport" voltaképpen a humán világ egészének nem izolált szelete, hanem az egyik aspektusa, a „küzdelem" sem különálló tétel a versenysportban, hanem áthatja egészen, az egyik nézete.

Talán ezzel kerülnek szembe a „versenyzésellenesek”, sokak a sport vidékén. Edző nem teheti meg, hogy ne töprengjen efelett, ha máskor nem, hát amikor kezdőt vezet be, vagy a versenyzőjét az ellenfélre uszítja. Mit nem akarhat a versenyzésellenes? Vereséget szenvedni. Egy másik ember felett diadalt aratni. Talán az emberölés végső, fő tilalma jelenik meg ebben a viszolygásban. Minden sportbarátság mellett is az emberölés imitációja a gyilkos sport, a másik konkrét lelki-fizikai megerőszakolása, rémesen szembeötlő ez az ökölvívás, a full contact sportágak kártékony ágazataiban, nem is szólva a ketrecharcról. Üdvös persze, hogy a tesztoszteron-túltengéses sportküzdelmekkel gyilkos „ösztönök” helyettesítődnek, sülnek ki a sportolókban-nézőkben. Ám attól még, hogy a kiválogatódásban akár pozitívan is értékelhető a fajtárs legyilkolása, ennek is van variabilitása. Vannak lúzerek, akik vesztenének a túlélésben, hiszen az erősebb szaporodik; mégsem veszett ki a fajból, hogy vannak a gyilkos hajlamúak mellett az ezt ösztönből elkerülni akarók. Van, aki vetélkedne, és van, aki kerülné; mindkét beállítódás genetikai érték lehet, ha nem halt ki egyik sem. Mit kezdjen ezzel egy edző? Te figyejj má, ájjá má oda, nem mindegy neked, hogy magadban méred, vagy másokkal együtt? Dúl benned az emberszeretet, nem akarod, hogy sírjon, inkább sírnál te? Né má, a gyáva! Pfü, kollégák.

Egyéni sportág az úszás. Vonaglik az ember a vízben, magának úszza az időt, az úszás sajátosságainak megfelelően éveken át tizedmásodpercre ugyanannyit a perces nagyságrendű összidőben, ez nagy rejtély az irdatlan élettani bonyodalomban. Azért az ünnepi, századmásodpernyi lefaragásért száll harcba újra meg újra. Mit neki az ellenfelek, gondolná a kívülálló, hiszen alig láthatja, hallhatja őket a víz alatti magányában. Rosszul gondolná. Régebben, kevés szórakoztató program lévén, tömegek zarándokoltak a stadionokba, a Sportuszodába is. Azután szűkült a közönség. Főleg a hazai versenyeken, bajnokságokon már inkább csak a sportághoz közeliek ülnek a lelátókon. Nekik a medence nyitott könyv, olvassák szakavatottan. Derültség keletkezik. Ugyan mi ilyen szórakoztató az 1500 méternyi gyorsúszás több mint negyed órájának közepe táján? Hát amit a Józsi művel a négyesen. Kínlódva küzd a kötéllel. Láthatóan az ereje végén jár. Jó kis úszó pedig (később kitűnő öttusázó, majd edző), tán nem a legelső a legjobbak között, de tud róla a közönség, a parton pedig népszerű, vidám fiú; bizony kitelik tőle egy-s-más. Most például visszafelé mindig ráúszik a kötélre, amiből a fő ellenfele, a szomszéd pályán, pontosan érzékelheti: most! Most elkapja a Józsit! Rohadt életbe, hogy lehet, hogy a forduló után már megint két méterrel előtte bukkan fel a víz alól!? Az 1500 méter harminc hossz. A huszadik után már

kacag a lelátó. Nem is bírja az idegsportot a hősi ellenfél. A kívülálló csak annyit lát, hogy a Józsi ezúttal végül csaknem egész hosszat vert rá.

A „küzdelemhez" „ellenfél" tartozik, láthatóan még olyankor is, ha nem kimondottan küzdősportról van szó. Nem öröm valakit mindig megverni, magasan jobbnak lenni nála. Nem ilyen az „ellenfél", hanem „méltó". Sakkversenyzőket az Élő-pontszámuk minősít. Ezt a magyar származású, amerikai fizikus, sakkozó és sportvezető Élő Árpád dolgozta ki a múlt században, ne merüljünk a matematikai részletekbe, elegendő annyi: a sakkozó versenyzők mezőnyében mindenki pontokat gyűjt vagy veszít a versenyek során, a megszerzett versenypontjaihoz kapcsolódóan. A minősítés nagyon mérvadó, az Élő-pontszámok nagyjából 1300 és 2800 között szórnak, és 100-zal több Élő csaknem bizonyos győzelmet jelent páros ütközetben. A mezőny átlagos Élő-pontszáma minősíti az egész versenyt. Nem indulhat akárki akármilyen szintű versenyen, ne kerüljön össze a világbajnok egy kezdővel, nem nagy sportélvezet a biztos győzelme, és kár a drága idejéért. A verseny szintjéhez és az adott versenyző pontszámához mért sikeresség-elvárás tartozik az Élő-kalkulációhoz: ha túllépi, kap, ha alulmúlja, veszít pontokat. A versenyen a legjobbaktól természetes módon várható a győzelem, nem kapnak érte sokat, bezzeg a legrosszabbak, jó eredmény esetén! Bizonyos időnként összegzik a nyert-vesztett Élő-pontokat a versenyző aktuális minősítéséhez. Igazi izgalom a közeli Élő-értékűek párviadala. Súlyos döntetlenek sorában nagyot robban egy-egy győzelem.

Birkózók, dzsúdósok küzdelme hasonló. Egymásnak feszül két, szinte azonos erejű és felkészültségű sportoló, eseménytelen másodpercek tucatjain át. Aztán az egyik akciót kezd, többnyire látszólag magát hozva előnytelen helyzetbe. És ha messzebbre számított, mint az ellenfél, főleg, ha sikerült őt meglepnie, a biztonságos egyensúly megingatásáért cserébe győzelmet kaphat. A sakkozó gyakran áldoz, magas művészettel, az ellenfele a lelki egyensúlyát elveszti, a sakk küzdősport, nem száraz matematika. Józsi akkor, az uszodában, nem egyszerűen gyorsabb volt az ellenfelénél, hanem a lelkét megrogyasztotta, önbizalmát felőrölte, tartását tönkretette, magabiztosságát meglékelte és ezáltal őt az uszoda fenekére süllyesztette, a szakértő sportközönség gonosz örömére.

Nem fegyver küzd fegyver ellen, erő erő ellen, test test ellen. Ezek csak eszközök. Lélek küzd lélek ellen.

Ma már a legjobb sakkozót is legyőzi a számítógép. És? Ettől még ne volna királyi élvezet, amikor két sakkozó a lelke teljes erejével egymásnak feszül, és az egyiknek sikerül a másikét megtörnie? A biciklis is gyorsabb a futónál, mégsem szűntek meg a futóversenyek.

Végül közeles gondolat lenne, hogy az igazi, méltó ellenfél a velem teljesen egyenlő tudású és erejű, elszántságú önmagam. Hogy a sport legmagasztosabb diadala, amikor önmagamat győzöm le. Vastag marhaság. Önmagamnál nem vagyok jobb vagy rosszabb. Ha önmagamat legyőzhetném, akkor eredményességemben állandó vesztes is volnék. Attól sport a sport, hogy az igazi ellenfél nem megsemmisül, ha legyőzik, hanem újra odaáll, a sport „szociális", társas játék. Az, ha a tunya lelkem ellenáll a vállalkozó terhelésnek, mégis sikerül rászánnom magamat, és hozzájutok az ezért járó jutalmakhoz, nem sportszerű „diadal önmagam felett", hiszen a mai énem a holnapival soha többé nem kerülhet szembe, legyőzetik végképp, gyöngébb mindig, közkatonaként sorozom az egyre növekvő seregembe.